

problemi

»Naša je domovina na nebesima«

Alfred SCHNEIDER

Teško je govoriti o nebu dok se zemlja oko nas grči u porođajnim i smrtnim mukama. Riječ o nebu nije bijeg od zadataka i problema sadašnjosti. Nebo nije oaza u koju se sklanjamo od buke i prijetnji koje nas okružuju. Govoreći o nebeskoj domovini, ne zaboravljamo zemaljsku. Ne smijemo joj se iznevjeriti. Nakon što su je razapeli na križ, sve nam je draža. Tek smo sada otkrili njezinu pravu ljepotu. Ona je slika nebeske domovine jer ima »snagu zlatnog žita i oči boje mora«. A nebeska je kruna i procvat ove Naše lijepe ovozemaljske. Gledamo ih zajedno. Jedna je put a druga cilj. O nebu moramo govoriti ne zbog neba nego zbog zemlje. Kerigma o nebu nije otuđenje. Ona otkriva pravi smisao zemaljskih ljepota. Što sam ja – to mogu saznati jedino ako shvatim kamo sam usmjeren, što ću postati, čemu se nadam. Naviještajući istinu o nebu ne predajemo se sanjarskom maštanju, nego dublje upoznajemo sami sebe, stvarnost u kojoj već živimo. »Naša je domovina na nebesima« (Fil 3,20; usp. Heb 11,16). Kršćanska je antropologija nužno i eshatologija.

1. Kako govorimo o nebu

Kršćanin je u opasnosti da eshatološke izreke Starog i Novog zavjeta shvati kao slikovite izvještaje o budućnosti i da ih tako tumači. Na taj način upada u poteškoće. Vezao se uz predodžbeni svijet prošlih vremena pa na svakom koraku mora uzmicati pred novim shvaćanjima i mentalitetima. Njegova eshatologija postaje neuvjerljiva a riječ nezanimljiva, zvuči kao bijeg u prošlost ili daleku budućnost. Da do toga ne dođe potrebno je razlikovati sadržaj biblijskih eshatoloških izreka od njihova ruha, vječno od prolaznoga. Jedino tim putem otkrit ćemo im smisao. Za to postoje neka pravila.

Biblija ne govori o tome kako nebo izgleda, nego kako se u nj dolazi. Zanima je jedino put u nebo, »uska vrata«, »strmi put«, što ga malo ljudi nalazi (usp. Lk 13, 24). U Bibliji ima ipak opisa novog neba i nove zemlje npr. kod proroka Izaije, Danijela, u knjizi Otkrivenja i drugdje. Svrha tih opisa nije pružiti informaciju, nego probuditi nadu i čežnju za nebom. – Novi zavjet gleda pod raznim vidicima u budućnost, govoreći npr. o smrti, čistilištu, paruziji Isusa Krista, nebu, paklu, novom nebu i novoj zemlji itd. Raznolikost vidika pokazuje da Biblija ima pred očima budućnost ČITAVA čovjeka. Dva su glavna vidika biblijske eshatologije: budućnost *poje-*

dinca kao slobodne osobe i budućnost čovjeka kao člana zajednice, tj. ekleziološka eshatologija. – Govoreći o posljednjim stvarima Sv. pismo isprepliće *sadašnjost i budućnost*. Ivanovo Evanđelje npr. veli za onoga koji vjeruje i blaguje Kristovo tijelo: »ima život vječni... i ja ću ga uskrisiti u posljedni dan« (v. Iv 6,54 i dr.). Odatle slijedi da eshatološke izreke Novog zavjeta možemo shvatiti i ispravno tumačiti jedino u svjetlu sadašnjeg kršćanskog milosnog iskustva, i to u srcu pojedinca i u zajednici. O eshatološkoj budućnosti znamo toliko koliko je već sada susrećemo u vjeri, nadi i ljubavi. Vječni život počinje sada.

Treba razlikovati ESHATOLOGIJU od APOKALIPTIKE. Apokalipsa (grč. apokalypsis) posebna je objava koju čovjek prima po anđelima, izabranima, u snu itd. Apokaliptika je neka vrsta teološke utopije koja se bavi opisima i znakovima posljednjih događaja. Treba razlikovati apokaliptiku kao literarnu vrstu, kakve ima u Sv. pismu npr. u knjizi Otkrivenja, i apokaliptiku kao teološki nazor koji je stran biblijskom duhu. Glavna je razlika između eshatologije i apokaliptike u tome što novozavjetna eshatologija promatra kršćansku budućnost u sadašnjosti već nazočnu, gleda kako vječnost nastaje u vremenu kao zreli plod vremena, dok po shvaćanju apokaliptike vječnost nastaje iza vremena bez nutarnje veze s vremenom i s ovozemnim životom. Ovdje rascjep, tamo unutarnja veza između vremena i vječnosti. Apokaliptika je k tome zaokupljena vanjskim opisima, koji zadovoljavaju znatiželju, a prava biblijska eshatologija vodi prema obraćenju i klanjanju.

2. Nebo i iskustvo milosti

Kršćansko milosno iskustvo, povezano s riječima objave, glavni je izvor naših ovozemnih spoznaja o nebu. Pitanje je kako to iskustvo treba shvatiti i koja je veza našeg ovozemnog vjerskog iskustva s nebeskim stvarnostima. Odgovor će nam pružiti kratko razmatranje o duhovnom iskustvu.

1. Iskustvo o kojem ovdje govorimo temeljito se razlikuje od užitka što ga duhovno i religiozno nerazvijen, materjalnim dobrima zarobljen čovjek, svaki dan doživljava i naziva svojim iskustvom. Za takve ljude veli sv. Pavao: »Svršetak im je propast, bog im je trbuh« (Fil 3,19). Duhovno je iskustvo nešto sasvim drugo.

2. Zrela duhovnost pretpostavlja kulturu duha. Ona nije vezana uz civilizaciju i njezine oblike, nalazi se i u vrlo skromnim sredinama. Nadilazi banalnost i pličinu života, te već u svadgašnjici dohvaća vječnost. Gdje je čovjek sposoban za čudorednu odluku, gdje odgovorno i ozbiljno svladava životne zadaće, gdje je kadar da se iz ljubavi zalaže za dobro drugoga, gdje god ima žrtve, vjernosti i dobrote bez nade u drugu nagradu osim nagradu vlastite savjesti, gdje god čovjek, makar i ne znajući, živi po načelu: »Nisam došao da budem služen, nego da služim i život svoj dadem

za druge« (usp. Mk 10, 45), tamo čovjek već ima iskustvo vječnosti. Većinom on toga nije svjestan, možda će to svoje iskustvo netočno protumačiti, ali sadržaj i kvaliteta iskustva nije u pitanju. Tko ima takvo iskustvo, sposoban je shvatiti govor o nebu. Tko ga nema, jer je uronjen u zemaljsko, njemu je uzalud govoriti o nebu.

3. Duhovno iskustvo nije u prvom redu subjektivna nego objektivna kategorija. Manje je osobni doživljaj, a više stvarnost koja dolazi izvana i obuzima čovjeka. Čovjek koji ima duhovno iskustvo nalazi se u vlasti nekoga većega i jačega od sebe. Nije gospodar svoga doživljaja, nego je u službi, podložan je i poslušan. Zahvaćen je a ne zahvaća sâm, pa zato i nije gospodar svoga iskustva, kao što čovjek može do neke mjere biti gospodar svojih ovozemnih iskustava i užitaka. On samo prima i služi. Stvarnost koja čovjeka ovako obuhvaća i uzima u posjed jest Bog sâm. Duhovno je iskustvo iskustvo Boga.

4. Vrhunski je oblik tog iskustva susret s uskrsnulim Kristom. Primili su ga prvi svjedoci, a poslije njih nebrojeni drugi. Odigrao se ovdje na zemlji, u okvirima zemaljske povijesti a predokus je neba. Bio je to susret s Kristovom ljubavi i vjernosti, s njegovim povjerenjem u Očevu dobrotu čak i u času krajnje napuštenosti. Iskustvo prvih svjedoka kvalitativno se, međutim, razlikuje i bitno nadilazi iskustvo sljedećih naraštaja. Prvi, izabrani svjedoci doživjeli su Krista »u tijelu«, tj. sa zemaljskim, a onda i s uskrsnulim Kristom, »zajedno su jeli i pili« (Dj 10,41; usp. Lk 24,43), slušali su ga, gledali, opipali (v. 1 Iv 1,1). Njihovo je iskustvo temelj i prauzor našeg duhovnog iskustva koje se nikad ne smije odcijepiti od svog povijesnog izvora, od iskustva Pracrkve. Po vezi s apostolskim iskustvom naše duhovno iskustvo ima siguran povijesni temelj. Oba iskustva, međutim, spadaju zajedno jer im je nutarnja snaga Duh Sveti. On u srca prvih svjedoka, kao i u srca svih potonjih naraštaja, stavlja sigurnost vjere u blizinu i prisutnost proslavljenog Krista.

5. Temeljno hermeneutsko načelo za tumačenje eshatoloških izreka Sv. pisma, a po tome i našeg duhovnog iskustva, je u tome da se na budućnost prenese ono što sada u Duhu doživljavamo i da se taj doživljaj, pročišćen od svega sebičnoga, poveća do vrhunca: »Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube« (Kor 2,9; usp. Iz 64,3). Pritom treba razlikovati sadržaj eshatoloških izreka od njihova vanjskog ruha. Sadržaj je život s Kristom, vanjsko ruho je npr. gozba, stol u kraljevstvu nebeskom.

6. Eshaton je skriven i nedokučiv za nas putnike. Čovjek se u času smrti svega lišava, sve ostavlja i Bog je njegova jedina budućnost, on sâm. A Bog je tajna. Zato je kršćanska eshatologija tajna. Za razliku od apokaliptike ona poštuje tajnu, šuteći čeka, nada se, klanja se nepoznatomu. O nebu se smije govoriti samo u okviru tog poštovanja. Kršćani ne smiju

nebo banalizirati praveći dojam da se u nj razumiju. Oni ipak mogu, pa i moraju, s oduševljenjem govoriti o nebu, ali ne zato što su primili informacije o njemu koje drugi nemaju, nego zato što su puni povjerenja u onoga koji nebo obećava a ovdje ih na zemlji nikad nije iznevjerio. Oduševljeni su svojim sadašnjim iskustvom Krista koji ih u nebu čeka.

3. Što je nebo

Nebo po svojoj prirodnoj simbolici usmjeruje pogled gore, u visinu. Kršćanska predaja označuje tom riječju cilj čovjekova puta i konačno ispunjenje njegova bića. Ispunjenje nije poezija o budućnosti, nego savršeno ostvarenje onoga što se već sada događa u susretu s Kristom. Nebo je u svakom takvom susretu već prisutno. Ono je već naša stvarnost. Sveto pismo, povezano s našim ovozemnim iskustvom milosti, otkriva nam šest oznaka te stvarnosti.

3.1. *Zauvijek jedno s Kristom – kristološka oznaka neba*

Prema staroj gnostičkoj mitologiji nebo je gornji kat ovog svijeta. U pučkom shvaćanju, u kome ima mitoloških predodžaba, nebo je prazan prostor u koji, nakon svoga uskrsnuća i uzašašća ulazi Isus, a za njim svi sveci. Nebo, međutim, nije prostor koji najprije postoji, a onda neko biće u nj ulazi, nego nebo nastaje kad stvoreno biće definitivno dospije do Boga. Ući u nebo znači konačno, u punini, biti kod Boga. Nebo je za nas ljude nastalo onog trenutka kad je prvo ljudsko biće – bio je to Isus iz Nazareta – definitivno, čitavom svojom osobom, svom svojom materijalnošću došlo do Boga. Krist nije ušao u nebo, nego je nebo nastalo njegovim uskrsnućem i uzašašćem. Temelj je tome položen utjelovljenjem Sina Božjega, jer su tamo Bog i čovjek postali nerazdruživo jedno.

Nebo je Isus Krist u osobi. Možemo čak kazati: nebo je njegovo Duhom Svetim prožeto tijelo. Sve oznake Isusova preobraženog tijela o kojima govore evanđeoski izvještaji i teologija (besmrtnost, sloboda od patnje i svih otuđenja) opisuju proslavljeno stanje blaženih u nebu. Čitava je stvarnost po proslavljenom Kristu, svome prethodniku već dospjela do Boga i nalazi se u nebu. U Kristu nebo ulazi u vrijeme, a vrijeme dotiče vječnost. Nebo je tamo gdje je Krist prisutan po vjeri, ufanju i ljubavi. Pavao veli da je naša domovina na nebesima (v. Fil 3,20) i da smo s Kristom preneseni u nebo (v. Ef 2,6). Time on označuje početni oblik neba, u kojem ljudi već borave s Kristom kod Boga. Čovjek je već sada u nebu toliko koliko je Krist njegov životni prostor. U taj smo prostor ušli po krštenju, a sve dublje u nj urastamo usvajajući molitvom, žrtvom, čitavim životom Kristove misli i osjećaje, njegove stavove i shvaćanje. Život je s Kristom predokus neba na zemlji.

Ovdje ga gledamo izdaleka, kroz mrak vjere, tamo licem u lice. Nebo je neprikriveni, dugo očekivani susret s Kristom koji nikada ne prestaje. Obećanje tog susreta upisano je u transcendentalne čovjekove dubine. Svaki je čovjek čitavim svojim bićem usmjeren prema Kristu. U posljednjem će susretu s Kristom biti ispunjene sve čežnje i nadanja. Kristov se lik, dok smo na zemlji, s mukom rađa u čovjeku. Svi potresi i životne borbe, sve radosti i žalosti služe samo tome da nas suobličie Kristu i prodube životnu vezu s njime. Čovjek o tome gotovo ništa ne zna. Tek iz daljine, u izabranim trenucima, sluti on o neznanom susretu koji će sve ispuniti. »Gladan misli da je gladan kruha, a gladan je tebe«, veli Giovanni Papini. A sv. Petar ovako opisuje život s Kristom: »Njega, iako ga ne vidjeste, ljubite; iako ga još ne gledate, vjerujete te klikćete od radosti neizrecive i proslavljene...« (1 Pt 1,8).

Sve što Isus čovjek jest i što ima, kroza svu će vječnosti biti naša radost. Krist će nam biti odraz slave nevidljivoga Boga. U susretu s Isusom Bog će za nas postati vidljiv. Nećemo utonuti u ocean beskrajnog Božjeg bića, niti se izgubiti u neizmjernosti apsolutnoga Boga, nego ćemo svu svoju radost doživjeti u Isusu Kristu, u susretu s ljudskim očima, u zagrljaju s ljudskim srcem. Sve će biti neizrecivo intimno, ljudski blizu, toplo, bit će izvorno naše. Nebo je, kao što vidimo, u prvom redu OSOBNA stvarnost. Smisao se za nebo otvara i čežnja budi tamo gdje ima sposobnosti i spremnosti za osobne crte života, a guši se tamo gdje je prevlast predmetnoga, materijalnoga nad osobnim. Sputava ga uživalački mentalitet potrošačkog društva. To valja imati na umu kad nam je govoriti o nebu. Za kerigmu o nebu ljude treba tek odgajati.

3.2. *Vječni poklon Ocu – teološka oznaka neba*

Zajedništvo s Kristom je sadržaj našeg neba. U čemu je Kristovo nebo? To nije teško otkriti. Novi zavjet, osobito evanđelja svjedoče da je Isus za vrijeme svoga zemaljskog života bio ispunjen samo jednom mišlju i ljubavlju: Otac. Sav je bio usmjeren prema Ocu. Hranio se izvršavanjem Očeve volje. Ovo temeljno usmjerenje njegova bića nije prestalo u nebu, naprotiv razvijeno je do vrhunca. Proslavljeni se Krist neprestano Ocu prikazuje. Pashalna je tajna njegova vječna sadašnjost. Isus je predanje u osobi.

Isus je posve otvoren Ocu, do kraja poslušan. Poslušnost prema Ocu bila je njegova jedina strast. U nebu se ona pretvorila u neprestano klanjanje. Isusovo je nebo Otac kome se on bez prestanka klanja. Svi koji pripadaju Kristu uranjaju zajedno s njime u taj vječni poklon. To je velika i jedina radost svih spašenih. Isus, vječni Očev Sin prvi je klanjalac. U njemu se poklon stvorenja stapa u jedno s nutarnjim trojstvenim razgovorom. Isus je hram posljednjeg vremena: »Razorite ovaj hram i za tri ću ga

dana podići... on je govorio o hramu svoga tijela« (Iv 2,19). Isusovo proslavljeno Tijelo, tj. čitavo proslavljeno čovječanstvo zahvaćeno je zajedno s njime beskrajnom poklonstvenom strujom prema Ocu. Knjiga Otkrivenja puna je hvalospjeva spašenih, koji pjevaju hvale Bogu i Jaganjcu i zajedno s Kristom Jaganjcem veličaju njegova Oca. S Kristom i u Kristu vječna radost blaženih je Otac, »Bog sve u svemu« (v. 1 Kor 15,28).

Najdublja je težnja svakog stvorenja vratiti se svome izvoru (reditus ad principium). Ta se težnja ostvaruje po klanjanju. Klanjanje Bogu najzdraviji je i najizvorniji čin stvorenog bića, predokus i predujam nebeskog blaženstva. Klanjanje, međutim, nije samo predokus nego i škola za nebo. Klanjanje nas pročišćuje i oslobađa od nas samih, čini sposobnima za nebo. Smisao je vječnog života blaženost u klanjanju, ovozemni je život uvježbavanje, škola klanjanja. Treba razvijati sposobnost za klanjanje. Iskustvo radosti u adoraciji je preduvjet za kerigmu o nebu. Nema te životne prilike koja u sebi ne bi nosila mogućnost adoracije. Velika je šansa ovog života otkrivati te skrivene mogućnosti i u njima, poklonom, već unaprijed živjeti nebeskim životom. Na zemlji se klanjanje ostvaruje u žrtvi. Radost u žrtvi također je predokus neba, a žrtva najbolja škola i priprema za nebo. Ovdje se Bogu klanjamo iz daljine, tamo u neposrednoj blizini, ovdje na putu i u mucu, tamo na cilju, u trajnoj radosti. Bog je, međutim, tajna ovdje i u nebu i kroz svu vječnost, tajna koja usređuje svojom prisutnošću. Stoga je najrječitiji izraz klanjanja šutnja, razgovor bez riječi, potpuna tišina Bogom ispunjenog srca. Odgajajući sposobnost za šutnju pripremamo se za nebo.

Poklonstveni se pokret stvorenja svu vječnost diže prema Ocu. Tom uzlaznom pokretu dolazi ususret pokret vječne ljubavi kojim se Bog dariva li priopćuje spašenom i proslavljenom čovječanstvu. Crkvena predaja naziva to neposredno Božje priopćenje *blaženo gledanje Boga* (visio beatifica). Teolozi su postavljali pitanje je li bit blaženog gledanja spoznaja ili ljubav. Tomisti (prema sv. Tomi Akvinskom) tvrdili su da je spoznaja, a skotisti (prema Ivanu Duns Skotu) vele da je ljubav. To je, međutim, antropološko pitanje, ne pitanje vjere, koje za kerigmu o nebu nema značenja. Sigurno je, naime, da su spoznaja i ljubav u svojoj jezgri jedno, a u nebu su jedno i na djelu. Jedinstvo toga dvoga potvrđuje Ivanovo Evanđelje Isusovim riječima: »Ja... poznajem svoje, i mene poznaju moje« (Iv 10,14). *Poznajem* kod Ivana znači *ljubim*. Spoznaja nije tek intelektualni čin, nego prožimanje čitava bića drugim bićem u ljubavi. Spoznaja, kad je na cilju nužno uključuje ljubav. Dok je još na putu, spoznaja teži prema ljubavi, želi da preraste u ljubav. Sv. Pavao moli za svoje vjernike da »spoznaju nadspoznatljivu ljubav Kristovu te se ispune do sve punine Božje« (v. Ef 3,19). Gledati Boga znači biti prožet njegovom puninom i sasvim otvoren za njega koji je »sve u svemu« (usp. 1 Kor 15,28).

3. 3. *Zajedništvo svetih – ekleziološka oznaka neba*

Zajedništvo s Kristom je zajedništvo sa svima koji mu pripadaju, sa svim dionicima njegova Tijela. Ovdje je na zemlji to zajedništvo prikriveno i zasjenjeno mnogim suprotnostima, tamo će se bez zapreke objaviti i obuhvatiti sve spašene. *Krist je čovjek za druge*, svima otvoren, za sve predan. Takav je bio već na zemlji. U nebu je njegova otvorenost za sve ljude na vrhuncu. Vidljivo je nazočan u svima i svi u njemu. S Kristom su jedni prema drugima otvoreni, jedni u drugima nazočni, svi spašeni. U nebu nema osamljenosti. Nebo je potpuno ostvarenje svakog ljudskog zajedništva.

Zajedništvo svih sa svima u nebu ne smeta neposrednom doživljaju Boga, blaženom gledanju Božjeg lica. Krist je veliki Posrednik spasa, a u nebu je on posrednik i našeg blaženstva u Ocu. U njegovu posredništvu sudjeluju već ovdje svi koji mu pripadaju. Neiscrpiva je mreža međusobnog davanja i primanja. Ništa čovjek nema što nije primio po tuđoj mucu i dobroti. U nebu ćemo u bližnjemu doživljavati Boga i u Bogu blišnjega. Usporedimo to s nekim ovozemnim iskustvima. Ovdje smo jedni drugima put prema Bogu, ali često i zapreka na tom putu. Moramo se povlačiti u osamu da bismo našli Boga i s njim u miru razgovarali. Smetnja smo jedni drugima jer smo nepročišćeni, sebični, u se zatvoreni. Tamo više nema tog rascjepa. Svaki je posve očišćen pa je svima čisto ogledalo Božje slave. Zajednički doživljaj Boga svijetli u bezbroj boja.

Dok smo na zemlji, teško ulazimo u tuđi svijet. Rijedak je istinski susret srca sa srcem. Riječi i geste su jedini posrednici, a često su krivi tumači onog što u nutrini nosimo, izvor su mnogih nesporazuma, nerazumijevanja, tragedija. Nitko ne smije putovati sam, zajedništvo nam je već ovdje najveća radost. No uz to je bol i muka. Svaki je susret ujedno rastanak. Tamo će biti drukčije. Duh Sveti, koji je isti u svima, povezuje i stapa sva srca u jedno. Nemoć da drugima priopćimo sami sebe, ovdje nam je muka, ali i zaštita. Ovakvi kakvi smo, ne smijemo silom prodirati u tuđe tajne ni drugoga samo tako puštati u svoje. Tamo nam više ne treba zaštite. Ništa više ne treba skrivati od tuđeg pogleda. Sve je prožeto Bogom, sve odražuje Boga. Sve je obuhvaćeno prijateljstvom bez ograde i nepovjerenja.

Predokus tog općenja doživljavamo u molitvenom zajedništvu sa svetima i pokojnima. Razgovor s njima ne prenose riječi i geste nego Duh Sveti, izravno iz srca u srce. Sveti su proslavljeni udovi Kristovi. Na cilju su, slobodni od brige za vlastiti spas, puni skrbi za putničku Crkvu u njezinim mukama i stradanjima. Ta neograničena blizina i prisutnost svih u svima temelj je kršćanskog štovanja svetih, a tim štovanjem putnička Crkva ispovijeda svoju vjeru i pouzdanje u njih.

3.4. »Pobjedniku ću dati novo ime« – antropološka oznaka neba

Čovjek se u nebu stopio s čitavim proslavljanim Tijelom Kristovim u nepomućeno zajedništvo, ostvareno je blaženo općenje svih sa svima. Time se, Njegov JA, međutim, nije izgubio u masi, nije nestao u neosobnom apsolutumu ili u nirvani. Svaki JA je do kraja i do vrhunca ispunjen. Nebo je ostvarenje svih čovjekovih izvornih mogućnosti. Nema frustracije, nema promašenosti ni gorčine zbog vlastitog besmisla. Čovjek je potpuno svoj, jedinstven. U nebu nema napetosti između potrebe da čovjek posjeduje sebe i potrebe da bude s drugima i za druge. Ovdje smo neprestano time razapeti pa bježimo u jednu ili drugu krajnost: u osamu ili u razlivenost, gubimo općenje ili vlastitu samosvojnost. S mukom povezujemo iskustvo pojedinačnog JA i iskustvo zajedničkog MI. U nebu nema tog razdora, tamo je potpuni sklad i prožimanje tih dvaju iskustava. Ni pred kim čovjek tamo ne mora štititi svoju jedinstvenost.

Nebo je zajednička blaženost svih, a ujedno je za svakog čovjeka posvema njegovo individualno. Svatko vidi Boga na svoj način, svatko prima čitavu Božju ljubav, svatko je Bogu nezamjenjiv: »Pobjedniku ću dati kamen, a na kamenu napisano ime novo koje nitko ne zna doli onaj koji ga prima« (Otk 2,17). To nezamjenjivo posjedovanje neba nazivaju Novi zavjet i predaja riječju »nagrada«. Nagrada je Božji odgovor *na ovaj jedinstveni put, na ovaj život*, sa svim njegovim djelovanjem i trpljenjem. Ništa od tog života nije izgubljeno, ništa zaboravljeno, sve skupljeno i spašeno. Čovjek tek u nebu pronalazi sama sebe, otkriva svoju samobitnost, oslobođen svih otuđenja, spašen i proslavljen. Nebo je nagrada, ali istodobno milost, nezasluženi dar Božje ljubavi.

Sredovječna je teologija govorila o »kruni« mučenika, djevoja, naučitelja, ispovjedalaca. Htjela je time istaknuti jedinstvenost pojedinih staleža. Danas smo u tome oprezniji. Božja nagrada nije povlastica, ne uzdiže jedan stalež nad druge. Bog svakog ispunja na njegov način i to svakoga do vrhunca. Razni se putovi međusobno prožimlju i obogaćuju. To ćemo tek u nebu potpuno shvatiti. Zadaća je svakog čovjeka što više proširiti posudu vlastitog srca, učiniti je sposobnom da u sebe primi što više Božje ljubavi, ali ne zato da je svu vječnost čuva za sebe, nego zato da je može bez kraja dijeliti. Zajedničko blaženstvo svetih moguće je samo u međusobnom davanju i primanju.

3.5. »Stvorenje će se osloboditi...« – kozmička oznaka neba

Sveto pismo izričito govori o tome da će čitav svemir sudjelovati u blaženosti koju zovemo nebom: »Vidjeh novo nebo i novu zemlju« (Otk 21,1), – »Stvorenje sa svom žudnjom iščekuje objavljeno sinova Božjih: stvorenje je podvrgnuto ispraznosti... Jer i stvorenje će se osloboditi ro-

bovanja pokvarljivosti da sudjeluje u slobodi i slavi djece Božje« (Rim 8,19-21). – Isusovo je uzašašće temelj proslave svega kozmosa: »SVE mu podloži pod noge, a njega postavi – nad SVIME – glavom Crkvi, koja je Tijelo njegovo, punina Onoga koji SVE u svima ispunja« (Ef 1,22-23). Isus je svojim uskrsnućem i uzašašćem ušao u dom trojedinog Boga, sjeo je »s desna Ocu« (v. Ef 1,20). Nije napustio ovaj svijet, nego je u njemu nazočan na nov način. On pronosi Božju kraljevsku vlast svim svijetom i cijelom ljudskom poviješću. Njegova je vlast skrivena ali stvarna. Uzvišeni je Krist nad svijetom, ali nije izvan njega. U svijetu je, vlada njime i preobrazuje ga iznutra.

Kad dođemo u nebo, sudjelovat ćemo u toj Kristovoj vladavini nad svijetom. To je počelo već u krštenju: »Sve je vaše, vi ste Kristovi, Krist je Božji« (1 Kor 3,22). Čitav će svemir biti preobražen našim blaženstvom i prožet Bogom. Svemir će biti izvor našeg blaženstva. Čovjek čitav život vodi dijalog s kozmosom. Dijalog se vodi na svim razinama, u njemu sudjeluju minerali, biljke, životinje. Čovjek se hrani kozmosom tjelesno i duhovno. U prirodi, kulturi, umjetnosti on spoznaje sebe i Boga, pronalazi svoj identitet. Čovjek raste u kozmosu i od njega.

Dijalog ne prestaje kad dođemo do cilja. Promijenit će se njegov oblik i način. Ovdje se on vodi u mucu, bolan je, obilježen propadljivošću, »stvorenje uzdiše«. Čovjek je ugrožen od svijeta i svijet od njega, a opet mu je ovaj svijet izvor radosti, zanosa i nadahnuća. Tamo će biti drukčije. Ne znamo, dakako, kako će svijet izgledati, ali sigurno znamo ovo: sve što je ovdje bilo dragocjeno, što je odisalo vječnošću i vapilo za njom, ući će preobraženo u novi razgovor čovjeka s kozmosom. Ništa neće propasti. Sve mora sudjelovati u obnovljenom skladu stvorenja. Naša zemaljska radost izravno plove prema nebeskoj. Na ovom je mjestu kerigma o nebu najbliže čovjeku od tijela i krvi. Treba ipak paziti da Krist ostane u središtu te kerigme. On je svjetlo novog neba i nove zemlje. »Sve stvorenje, na nebu, na zemlji, i pod zemljom, i u moru... pjeva slavu Onome koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu« (v. Otk 5,13). »U njemu je sve stvoreno na nebesima i na zemlji« (Kol 1,16). Tek će u Kristu sve stvorenje biti blaženo.

Nebo nije prostor koji se nalazi unutar našeg kozmosa, ili bilo gdje izvan njega. Nebo se, međutim, ne smije shvatiti ni kao stanje bez veze s materijalnim svemirom i s prostorom. Nebo je nastalo uskrsnućem Kristovim, dakle preobražajem tijela. Ova nam istina daje u ruke pravilo za uporabu tradicionalnih slika o nebu. One su istinite ako izriču slobodu, nespontanost, nadmoć nad materijalnim svijetom kakva je svojstvena proslavljenju Tijelu Kristovu, zajedništvu svetih. To je nadmoć ljubavi koja iznutra mijenja i otkupljuje ovaj svijet. Gdje je ta ljubav velika i čista, može ona već za vrijeme ovog života razviti svoju otkupiteljsku moć, kao što

svjedoči primjer sv. Franje Asiškog i mnogih drugih. Eshatološke slike su pogrešne ako iz pojma neba izbacuju svaku vezu sa svijetom ili ako ga prikazuju kao najviši kat ovog materijalnog svijeta (kao npr. u židovskoj apokaliptici). Sveto pismo stoga nikad nije trpjelo samovladu jedne slike, nego je mnoštvom slika nastojalo usmjeriti pogled nade prema onom nezrecivom što zovemo nebo.

Na putovanju se uspostavlja sve veće jedinstvo između tijela i duha i to na svim razinama: na razini čovjeka pojedinca, ljudskog roda i čitavog svemira. U konačnici će se duh i tijelo potpuno međusobno prožeti, gotovo poistovjetiti, ali bez gubitka vlastitog identiteta. To posljednje jedinstvo naziva Sveto pismo »novo nebo i nova zemlja«. Čitav će svijet sudjelovati u blaženosti djece Božje (usp. Rim 8,21), bit će čista posuda Božje slave.

3.6. »Sada ostaju vjera, ufanje i ljubav...« – eshatološka oznaka neba

Nebo je eshaton, ono KONAČNO, POSVE DRUKČIJE. Doživljaj tog posve drukčijeg uključuje dvoje: sve će biti definitivno, jer je neopoziva Božja ljubav, i sve će biti otvoreno za nova iznenađenja. Čovjek koji je ušao u svoj osobni eshaton, ne zaboravlja sudbinu čitavog Kristova Tijela, onih koji još putuju i u mucu dozrijevaju. Tko je posve dovršen, sposobniji je nego prije s ljubavlju pratiti dozrijevanje drugih. Zato su blaženici ovom svijetu bliže nego što su članovi putničke Crkve blizu jedni drugima.

Blaženost onih koji su već na cilju bit će potpuna tek kad svi udovi Kristova Tijela budu na okupu. To će se dogoditi onim činom što ga predaja zove »uskrsnuće tijela« (resurrectio universae carnis), a Novi zavjet rado upotrebljava riječ »paruzija« (nazočnost, dolazak). Nazočnost Kristova već je započela (»Ja sam s vama ...« V. Mt 28,20), za pojedinca je dovršena njegovim osobnim ulaskom u eshaton, a u času Gospodnje paruzije obuhvatit će sve spašene, sav svemir. Nebo prema tome uključuje dva razdoblja: 1. Uzvišenje Gospodnje ostvareno Kristovim uskrsnućem i uzašašćem, 2. Prožimanje čitava Kristova Tijela i svega svemira njegovom otajstvenom puninom. Spas i sreća blaženih, pa i samoga Krista, bit će tek onda potpuni kad se spase svi izabrani i čitav kozmos. Spašeni, naime, nisu u nebu jedan POKRAJ drugoga, nego oni svi zajedno kao jedan Krist JESU nebo. Oni su u nebu doslovce JEDAN U DRUGOME.

Kamo će u nebu biti usmjerena čežnja svih spašenih? Može li se iza sveopćeg uskrsnuća još nešto dogoditi? To smijemo pretpostaviti. U povijesti spasa svaki je Božji svršetak ujedno novi početak. Što je svršetak sjajniji, to više on obećava. Bog je NEIZMJERAN. Nema razloga da bogatstvo njegovih početaka ograničimo samo na vrijeme čišćenja i putovanja. Bog tako nadilazi svaki stvoreni duh te ga on nikada, ni u eshatonu

ne može posve iscrpsti. Uvijek ostaje mogućnost novog poniranja u beskrajne Božje dubine. Kad stvoreni duh ugleda Boga licem u lice, Bog će mu i tada ostati TAJNA. Bog je tajna ne samo za putnike nego i za one na cilju. Putnici ga doživljavaju kao daleku tajnu i zato ga u mucu i čežnji traže, blaženicima je neizrecivo bliza tajna i u toj su blizini blaženi kroz svu vječnost.

Nebesko blaženstvo ne oduzima stvorenom duhu sposobnost da Boga koji je uvijek nov još više otkriva, da se njime zanosi, oduševljava i iznenađuje. Dok smo na putu, ne možemo jednim dahom doživjeti radost postignutog cilja i polet prema novom, još nevidenom. To se dvoje isključuje u našem ovozemnom iskustvu. Odatle toliko okoštalošću u nama. Zakupljeni smo čuvanjem starih oblika, uživanjem onoga što smo postigli, teško se mijenjamo. Svako je obećanje novoga ovdje na zemlji opterećeno našom grešnošću, sputano je mukom exodusa, izlaska iz stare zemlje u kojoj se osjećamo udobno. Kad uplovimo u Boga, Slava će nam neizmjernog Boga neposredno svijetliti. Pozivat će nas da pristupamo sve bliže i bliže, u svetinju nad svetinjama.

Neprihvatljiva je Lutherova tvrdnja da čovjek koji je ušao u Boga ne može više ni za čim težiti. Ne samo da može težiti, nego tek tada to može sasvim slobodno i nezaustavljivo. Granica je toj težnji samo Božja neizmjernost koja ne pozna granice.

To je sve što se usuđujemo kazati o nebu. Pa i to je tek dječje tepanje. Sjetimo se, međutim, jedne Pavlovc izreke pune nebeskog obećanja: »A sada ostaju vjera, ufanje i ljubav – to troje – ali najveća je među njima ljubav« (1 Kor 13,13). U nebu ostaje sve troje, ne samo ljubav i sve se mijenja. Ljubav će se osloboditi same sebe i postati čisto predanje. Vjera postaje gledanje. A što će biti s ufanjem? Ufanje će se pretvoriti u sposobnost neprekidno uranjati u neizmjernoga, uvijek novoga Boga. Blaženi čeznu za Božjim dubinama. Nebo je avantura neiscrpivog putovanja u Boga, neprekidni događaj susreta s njime i sa svima njegovima kroz svu vječnost.

LITERATURA

- G. GRESHAKE - G. LOHFINK, *Naherwartung – Auferstehung – Unsterblichkeit*, QD, Freiburg, 1978.
 J. HAECKEL - J. RATZINGER - J. SCHMID, »Himmel« u: *LThK* 5, 352-358.
 G. LOHFINK, *Der Tod ist nicht das letzte Wort*, Freiburg, 1977.
 K. RAHNER, *Erfahrung des Geistes*, Freiburg, 1977.
 J. RATZINGER, *Eschatologie – Tod un ewiges Leben*, Regensburg, 1977.
 F. J. SCHIERSE, »Apokalypik«, u: *LThK* 1, 704-705.
 H. VORGRIMMLER, *Hoffnung auf Vollendung – Aufriß der Eschatologie*, QD 90, Freiburg 1980.

»UNSERE HEIMAT IST IM HIMMEL«

Alfred Schneider

Zusammenfassung

Die Verkündigung des Himmels will nicht Entfremdung schaffen, will keine Flucht von den Sorgen und Aufgaben für die Erde. Sie offenbart dem Menschen seine Zukunft und seine wahre Identität und macht ihn erst so für die Sendung in der Welt fähig. Vom Himmel muss gesprochen werden, nicht um des Himmels, sondern um der Erde willen. Die Bibel spricht über den Himmel nicht um Auskunft über den Zustand der Seligen zu bringen, sondern um den Weg dorthin zu zeigen, Hoffnung zu wecken und Sehnsucht zu entzünden. Die Quelle unserer Erkenntnis der ewigen Seligkeit ist neben der Bibel unsere gnadenhafte Erfahrung Jesu Christi, die wir schon besitzen. Diese Erfahrung kann allerdings nur in einem analogen Sinne Erfahrung genannt werden, weil der Mensch, der sie empfängt, in Unterschied von aller innerweltlichen Erfahrung, nicht Herr sondern ganz im Dienste dessen steht, was ihm geschenkt wird. Die höchste Stufe dieser Erfahrung ist die Begegnung der ersten Zeugen mit dem geschichtlichen und auferstandenen Jesus Christus. In Abhängigkeit von dem apostolischen Zeugnis erlebt der Christ späterer Zeiten in gläubiger Begegnung mit Jesus Christus den Vorgesmack dessen, was im Himmel für ihn vorbereitet ist. Dennoch bleibt der Himmel für ihn ein Geheimnis, dem er nur in stiller Anbetung nahen darf. Wenn er das tut, kann er schon hier einige wesentliche Merkmale der künftigen himmlischen Seligkeit erkennen.

Das erste Merkmal ist Jesus Christus in Person. Der Himmel ist kein leerer Raum, den die Geretteten allmählich bevölkern, sondern der verherrlichte Leib Jesu Christi. Der Himmel entstand in dem Augenblick in dem das erste Geschöpf mit seinem ganzen Wesen, mit Leib und Seele, endgültig zu Gott kam. Das geschah bei der Auferstehung Jesu Christi. Somit ist Gemeinschaft mit Jesus Christus der fundamentale Inhalt unserer ewigen Seligkeit. – Christus ist als Tempel des himmlischen Jerusalem Ort der ewigen Gottesanbetung. Zusammen mit ihm befinden sich die Seligen im unaufhörlichen Lobpreis des Vaters. Diesem Strom des Lobpreises kommt von Seiten des Vaters seine Selbstmitteilung entgegen, die von der Tradition als visio beatifica, beseligende Schau Gottes genannt wird. – Den Inhalt des Himmels bilden weiterhin alle die zu Christus gehören. Befreit von aller Unreinheit können sie frei von Herz zu Herz kommunizieren und die Herrlichkeit Gottes füreinander spiegeln. – Zugleich erlebt jeder einzelne den Himmel auf seine eigene ganz persönliche Art als volle Erfüllung und Entfaltung seines Wesens und seiner Erwartungen. Somit ist der Himmel vollkommene Verwirklichung der menschlichen Gemeinschaft aber frei von aller Entfrem-

dung die während des Pilgerzustandes die menschliche Gemeinschaft belastet. – An der Herrlichkeit der Kinder Gottes nimmt der ganze Kosmos Teil (vgl. Röm 8, 19-21) und wird deshalb »Neuer Himmel und neue Erde« genannt (vgl. Offb. 21, 1). Während seiner Pilgerfahrt befindet sich der Mensch in regem Verkehr mit der materiellen Welt, nährt sich von ihr geistlich und körperlich. Befreit von der gegenseitigen Bedrohung stimmen am Ziel Mensch und Welt gemeinsam in den Lobpreis Gottes ein (vgl. Offb 5, 13). – Letzlich ist der Himmel dadurch kennzeichnet, daß sich alles endgültig am Ziel befindet zugleich aber völlig offen ist für neue Überraschungen der Selbstmitteilung Gottes. Gott ist unendlich und bleibt auch am Ziel für das geschaffene Wesen ein unerschöpfliches Geheimnis.